

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Αρχεία Φορέων Υγείας: Ιστορία και Διαχείριση Πηγών

Γενικά Αρχεία του Κράτους
Ιστορικό Αρχείο Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
Ιστορικό Αρχείο Δήμου Αθηναίων
Δίκτυο για την Ιστορία της Υγείας

25-27 Απριλίου 2018

Γενικά Αρχεία του Κράτους | Κεντρική Υπηρεσία, Δάφνης 61, Ψυχικό

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, ΖΕΤΤΑ ΚΑΙ ΣΦΗΚΑ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Η υγεία στην αυτοδιοίκηση. Το μητροπολιτικό παράδειγμα

Από την ίδρυση του δήμου Αθηναίων έως σήμερα, η υγεία, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, ήταν πρωτεύων άξονας δράσης, που υπαγόρευε κυρίως η ανάγκη και επέτρεπε ο θεσμικός ρόλος της αυτοδιοίκησης. Σε ένα επαρχιακό τοπίο που επιδίωκε να μεταμορφωθεί σε πρωτεύουσα, προτεραιότητα αποτέλεσαν οι υποδομές για τη βελτίωση της υγιεινής. Συγχρόνως, σημειώνονταν ολοένα και περισσότερες πρωτοβουλίες, προκειμένου να απολαμβάνουν οι πολίτες το αγαθό της υγείας. Στο πλαίσιο αυτό, ο δήμος ανέλαβε ενίοτε ενεργό ρόλο και για τη διαφύλαξή του. Οι κατά καιρούς ενέργειες των δημοτικών αρχών εστίασαν αλλά δεν περιορίστηκαν στα γεωγραφικά όρια της πρωτεύουσας. Συνδέθηκαν με τις ευρωπαϊκές και παγκόσμιες εξελίξεις, καθώς και την εκάστοτε κρατική υγειονομική πολιτική, αναδεικνύοντας έτσι τον μητροπολιτικό ρόλο του δήμου της Αθήνας.

Η εισήγηση είναι μια πρώτη προσέγγιση σε σχετικές με την υγεία αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου Αθηναίων από το 1841 έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Μοναδικά τεκμήρια της επίσημης δημοτικής πολιτικής, αποτυπώνουν πορείες και σταθμούς στο συγκεκριμένο –ανεξερεύνητο ακόμα– ιστορικό πεδίο της τοπικής αυτοδιοίκησης. Εν τέλει, απαντούν στο ερώτημα: τι σημαίνει «υγεία» για έναν δήμο;

ΑΝΩΓΙΑΤΗΣ-ΠΕΛΕ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΑΜΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ: Νοσοκομείο Σωτηρία, Σανατόριο Πάρνηθας, Σανατόριο Πεντέλης: τα μητρώα ασθενών ως δημογραφική, ιστορική και ιατρική πηγή

Η εργασία παρουσιάζει τα μητρώα ασθενών τριών σανατορίων της Αθήνας (Σωτηρία, Πάρνηθα, Πεντέλη) ως ένα δείγμα δημογραφικής, ιστορικής και ιατρικής πληροφόρησης. Τα αρχεία καλύπτουν την περίοδο του Μεσοπολέμου και μας παρέχουν δημογραφικές (φύλο, ηλικία, τόπο καταγωγής, τόπο διαμονής, οικογενειακή κατάσταση, επάγγελμα) και ιατρικές (διαγνώσεις,

εκβάσεις, χρόνος νοσηλείας) πτυχές της φυματίωσης. Ουσιαστικά, τα τρία σανατόρια απηχούν διαφορετικές τάξεις αλλά με ένα κοινό χαρακτηριστικό: όλες είναι ευάλωτες στην ίδια νόσο. Τα μητρώα των ασθενών των σανατορίων αποτελούν μια πολύτιμη πηγή μελέτης και μας παρέχουν στοιχεία κοινωνικού και οικονομικού ενδιαφέροντος.

ΒΟΥΡΤΣΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ, ΣΥΛΒΑ: Το Ιστορικό Αρχείο του Ελληνικού Ινστιτούτου Παστέρ: διασώζοντας έναν αιώνα ιστορίας

Το Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ (ΕΙΠ) είναι ένας κοινωφελής οργανισμός στο χώρο της δημόσιας υγείας και της βιοιατρικής έρευνας και εκπαίδευσης. Ιδρύθηκε το 1919 ύστερα από πρωτοβουλία αξιωματικών της Γαλλικής Αποστολής (στρατηγός Joseph-Paul Eydoux, συνταγματάρχης-ιατρός Odilon Arnaud) για την αναδιοργάνωση του Ελληνικού Στρατού, και δωρεά του Μπαζίλ Ζαχάρωφ, διαβόητου εμπόρου όπλων με ελληνική καταγωγή. Την οργάνωση του ιδρύματος ανέλαβε ο Albert Calmette, μαθητής του Pasteur και υποδιευθυντής του Ινστιτούτου Παστέρ στο Παρίσι. Ο τότε πρωθυπουργός, Ελευθέριος Βενιζέλος, συνέβαλε και αυτός ουσιαστικά στην δημιουργία του ΕΙΠ. Το ΕΙΠ συνεργάζεται διαχρονικά με το Ινστιτούτο Παστέρ του Παρισιού και επίσης αποτελεί μέλος του διεθνούς δικτύου των 32 Ινστιτούτων Παστέρ.

Παρά την περίπου εκατονταετή πορεία του –λόγω μη συστηματικής θεσμοθετημένης τήρησης αρχείων– η ιστορία του ΕΙΠ παραμένει ελλιπής. Στην εργασία αυτή θα παρουσιάσουμε την προσπάθεια συγκρότησης του ιστορικού αρχείου που ξεκίνησε το 2009 και συνεχίζεται ακόμα.

Η οργάνωση, η καταγραφή και η ψηφιοποίηση του αρχείου ανέδειξε ποικίλα ζητήματα που αφορούν τόσο στην ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου ιδρύματος, όσο και σε γενικότερα θέματα συγκρότησης αρχείων φορέων υγείας στην Ελλάδα.

Συγκεκριμένα, κατέστη φανερό ότι, πέρα από τις

επιστημονικές δράσεις του, οι κοινωνικές και πολιτικές συνισταμένες της λειτουργίας του επιβάλλουν μια διεπιστημονική προσέγγιση ώστε να πραγματοποιηθεί μια ολιστική τεκμηρίωση και ανάλυση της ιστορίας του. Στην παρούσα παρουσίαση, θα επιχειρήσουμε να στηρίξουμε αυτήν την προκείμενη.

ΓΑΡΔΙΚΑ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ: Το αρχείο της UNRRA

Η United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) δημιουργήθηκε από τα σαράντα τέσσερα “Ηνωμένα Έθνη” των συμμάχων του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου μετά τη Συμφωνία που υπογράφηκε στην Ουάσιγκτον τον Νοέμβριο του 1943. Σκοπός του οργανισμού ήταν να αποκαταστήσει τις κατεστραμμένες από τις δυνάμεις του Άξονα χώρες μετά την ήττα του και την επικράτηση της ειρήνης. Ήδη από ημέρα της σύστασης του διεθνούς αυτού οργανισμού, μέσα από την νόμιμη εξόριστη κυβέρνησή της η Ελλάδα αποτέλεσε μέλος της UNRRA και στη συνέχεια αποδέκτη της βοήθειάς της. Ανάμεσα στο ευρύτατο πεδίο των δραστηριοτήτων της UNRRA στις απελευθερωμένες χώρες σημαντικό μέρος αφορούσε τον τομέα της υγείας, τον οποίο υπηρετούσε το Τμήμα Υγείας. Οι ιδιαιτερότητες της δομής και της συγκρότησης του αρχείου του οργανισμού αυτού, στις οποίες θα εστιάσει η ανακοίνωση, αντανακλούν τις ιδιόζουσες ακριβώς συνθήκες, που κατέστησαν αναγκαία τη δημιουργία του στο μέσο ενός καθολικού πολέμου.

ΓΟΝΑΤΙΔΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ: «...οπότε ήρχισαν να φυλάσσονται βιβλία». Το ιστορικό αρχείο του Δημοτικού Νοσοκομείου Ερμούπολης, 1834-1954

Οι πολεμικές συγκρούσεις που προκαλεί η Ελληνική επανάσταση του 1821 έχουν ως άμεσες συνέπειες ανθρώπινες απώλειες, αλλά και πληθυσμιακές μετακινήσεις σε περισσότερο ασφαλείς περιοχές. Ιδιαίτερο και μοναδικό παράδειγμα αυτής της διαδικασίας αποτελεί η Ερμούπολη, η οποία ιδρύεται το 1822 και σύντομα μετατρέπεται σε ένα από τα σημαντικότερα πληθυσμιακά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά κέντρα της Ελλάδας τον 19^ο αιώνα.

Το 1826 η νέα πόλη θα ιδρύσει το Δημοτικό Νοσοκομείο «Ελπίς», σήμερα πλέον Γενικό Νοσοκομείο Σύρου «Βαρδάκειο και Πρώιο». Στα Γ.Α.Κ. – Αρχεία Νομού Κυκλάδων στην Ερμούπολη απόκειται το σύνολο του αρχειακού υλικού που έχει διασωθεί από τη λειτουργία του Δημοτικού Νοσοκομείου.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να αναφερθεί συνοπτικά στην ιστορική εξέλιξη του Δημοτικού Νοσοκομείου, να παρουσιάσει το αρχειακό υλικό που έχει διασωθεί, να σχολιάσει μελέτες και παραδείγματα αξιοποίησης του αρχειακού υλικού και να καταλήξει στις δυνατότητες που δίνει για νέα ερωτήματα τόσο ως μεμονωμένο αρχειακό σύνολο όσο και ως μέρος του Δημοτικού Αρχείου Ερμούπολης.

ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΙ ΜΠΟΥΡΝΟΒΑ, ΕΥΓΕΝΙΑ: Οι ληξιαρχικές πράξεις ως πηγή για την ιστορία της υγείας

Για τους ερευνητές της κοινωνικής ιστορίας και της ιστορικής δημογραφίας, οι ληξιαρχικές πράξεις αποτελούν μια κλασική πηγή μελέτης. Ο λόγος είναι ότι σ’ αυτές αποτυπώνονται τα τρία σημαντικά γεγονότα στη ζωή κάθε ατόμου: η γέννηση, ο γάμος και ο θάνατος.

Το αρχείο αυτό παρέχει επομένως τη δυνατότητα μελέτης της διαδρομής των ανθρώπων στο βαθμό που γεννήθηκαν, έζησαν και πέθαναν στον ίδιο δήμο.

Στην Ελλάδα, αν και τα ληξιαρχεία θεσμοθετήθηκαν αμέσως μετά τη δημιουργία του ελληνικού κράτους, το σύστημα άργησε πολύ να εφαρμοστεί. Για το σύνολο της χώρας, θα λέγαμε ότι τα ληξιαρχεία λειτουργούν πλήρως μετά το 1925. Στην πρωτεύουσα όμως οι θάνατοι αρχίζουν να καταγράφονται συστηματικά ήδη από το 1859. Για τους γάμους και τις γεννήσεις η καταγραφή είναι και εδώ μερική και συστηματοποιείται μόνο από το 1925 και εξής.

Σκοπός της παρουσίασης είναι να παρουσιάσει το περιεχόμενο των ληξιαρχικών πράξεων γεννήσεως, γάμου και θανάτου, προκειμένου να τονίσει τα μειονεκτήματα της πηγής αλλά και τα ευρήματα που μπορούν να προκύψουν από την επεξεργασία των ληξιαρχικών πράξεων θανάτου –άμεσα συνδεδεμένα με την ιστορία της υγείας– ώστε οι μελλοντικοί ερευνητές να γνωρίζουν τις δυνατότητες που τους προσφέρονται.

ΖΩΓΡΑΦΟΥ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ: Υγεία και αρχεία: διατρέχοντας τις πηγές της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γ.Α.Κ.

Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιαστούν συλλογές και αρχεία, τα οποία σχετίζονται με τον τομέα της υγείας και φυλάσσονται στην Κεντρική Υπηρεσία (Κ.Υ.) των Γενικών Αρχείων του Κράτους (Γ.Α.Κ.). Στόχος αυτής της περιήγησης είναι να αναδειχθούν οι προοπτικές έρευνας στο πεδίο της ιστορίας της υγείας μέσα από τη μελέτη και την αξιοποίηση αρχειακού υλικού της Κ.Υ. των Γ.Α.Κ. Με αφετηρία τα χειρόγραφα βοτανολογία και ιατροσόφια αλλά και τα έντυπα ιατρικού περιεχομένου της συλλογής Γιάννη Βλαχογιάννη, θα παρουσιαστούν συλλογές ιδιωτών, από τις οποίες μπορεί κανείς να αντλήσει στοιχεία για τις ασθένειες και τις θεραπευτικές πρακτικές του 17^{ου} και του 18^{ου} αιώνα. Στη συνέχεια, θα περιγραφούν συνοπτικά τα περιεχόμενα των αρχείων του Υπουργείου Εσωτερικών και του Υπουργείου Υγείας, τα οποία συνιστούν τις κύριες πηγές αναφορικά με την κρατική πολιτική στο πεδίο της δημόσιας υγείας κατά τη διάρκεια του 19^{ου} & 20^{ου} αιώνα. Επίσης, θα γίνει επισκόπηση των περιεχομένων των αρχείων νοσοκομείων, όπως και άλλων δημόσιων αρχείων, από τα οποία προκύπτει πλούτος πληροφοριών σχετικά με τη δημόσια υγεία κατά τη διάρκεια του 20^{ου}, κυρίως, αιώνα.

ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ, ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΙ ΜΠΑΡΚΟΥΛΑ, ΧΑΪΔΩ: Το Πανεπιστήμιο Αθηνών και το υγειονομικό δίκτυο της χώρας (1837–1937): αρχειακές αποτυπώσεις και ερευνητικά ζητούμενα

Η ανακοίνωση θα επιχειρήσει να σκιαγραφήσει το σώμα των αρχειακών τεκμηρίων που διασώζονται στο Ιστορικό Αρχείο ΕΚΠΑ για τη συμβολή του Πανεπιστημίου Αθηνών στη συγκρότηση και συμβολή του υγειονομικού δικτύου της χώρας. Πρόκειται για μια συμβολή, ιδιαίτερα κρίσιμη, καθώς οι ανάγκες της ιατρικής εκπαίδευσης των φοιτητών θεσμοθέτησαν την ανάμιξη με πολλαπλούς τρόπους της Ιατρικής Σχολής και του Πανεπιστημίου Αθηνών στη συγκρότηση του υγειονομικού δικτύου. Καταρχάς, οι απόφοιτοι της Σχολής συγκρότησαν, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, το ιατρικό προσωπικό της χώρας. Πολλά από τα νοσηλευτικά ιδρύματα που δημιουργήθηκαν ήταν παραρτήματα της Σχολής, ενώ

σχεδόν σε όλα οι πανεπιστημιακοί καθηγητές και οι βοηθοί τους αναλάμβαναν τη διεύθυνση και τη διαχείριση των κλινικών. Το Πολιτικό Νοσοκομείο, η Αστυκλινική, το Οφθαλμιατρείο, το Δημοτικό Βρεφοκομείο, το Μαιευτήριο, λειτούργησαν υπό τη διεύθυνση πανεπιστημιακών καθηγητών, ενώ χρησίμευαν ως κατεξοχήν τόπος διδασκαλίας και πρακτικής άσκησης των φοιτητών. Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, η θέση του Πανεπιστημίου και ιδιαίτερα της Ιατρικής ισχυροποιήθηκε –από το 1862 η σχολή επιτηρούσε την πρακτική άσκηση των γιατρών, την οποία έως τότε είχε το Ιατροσυνέδριο– αφού τριανέα νοσοκομεία, Αρεταίειο, Αιγινήτειο και Συγγρού ιδρύθηκαν στην πρωτεύουσα από το ίδιο το ίδρυμα. Η ίδρυσή τους συντελούσε στην ανάπτυξη του υγειονομικού δικτύου της πόλης, αλλά παράλληλα και στην πρακτική άσκηση των φοιτητών στις νέες ιατρικές ειδικότητες.

ΚΟΛΥΒΑ, ΜΑΡΙΑΝΝΑ: Το Αρχείο του Φρενοκομείου/ Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Κέρκυρας (1838-2000)

Η αποκατάσταση της πρωτογενούς δομής και η δημιουργία εργαλείων πρόσβασης του Αρχείου του Τμήματος Κίνησης Ασθενών του Φρενοκομείου / Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Κέρκυρας, των ετών 1838-2000, πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης των φοιτητών του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου κατά τα έτη 1999-2000.

Εντοπίστηκαν, ταξινομήθηκαν και αρχειοθετήθηκαν τα Μητρώα των Ασθενών (1838-1958), τα Βιβλία κίνησης ασθενών (1880-1950), οι Φάκελοι των ασθενών (1900), το Ευρετήριο των ανδρών (1838- και δημιουργήθηκε, στο κτήριο του Ψυχιατρείου, Αρχειοστάσιο.

Προηγήθηκε έρευνα στο Ιστορικό Αρχείο Κέρκυρας, για την εύρεση της απόφασης της Ιονίου Γερουσίας για την ίδρυση και λειτουργία του Φρενοκομείου καθώς και του Κανονισμού λειτουργίας του. Οι δύο αυτές έγγραφες πράξεις μας καθοδήγησαν στις εργασίες αποκατάστασης του Αρχείου.

Καταγράφηκαν 10.000 περίπου ασθενείς. Στο ηλεκτρονικό δελτίο συμπληρώθηκαν τα πεδία με τα ατομικά στοιχεία τους, την ιατρική γνωμάτευση, τα στοιχεία της θεραπευτικής αγωγής, τα τυχόν συμβάντα κατά την παραμονή τους στο ίδρυμα, την τελική έκβαση της ασθένειάς τους.

ΚΟΡΜΑ, ΛΕΝΑ: Λοιμώδεις νόσοι σε εμπόλεμη περίοδο. Η περίπτωση της Γαλλικής Στρατιάς της Ανατολής, 1915-1918

Η παρούσα ανακοίνωση έχει ως στόχο να παρουσιάσει το πώς ορισμένοι αρχειακοί φορείς, κυρίως γαλλικοί (Service Historique de la Défense, Archives Diplomatiques de Nantes) προσεγγίσουν συγκεκριμένα υγειονομικά ζητήματα κατά την περίοδο του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Μέσα, λοιπόν, από ορισμένα αρχειακά παραδείγματα, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε την ιδιαιτερότητα του Μακεδονικού Μετώπου, της Στρατιάς της Ανατολής, σε ό,τι αφορά τον τομέα της υγείας συγκριτικά με τα άλλα δυο μέτωπα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Διότι, οι μολυσματικές ασθένειες ή αλλιώς οι 'έξωτικές' ασθένειες, σύμφωνα με την ορολογία της εποχής, προκαλούσαν το μεγαλύτερο ποσοστό των θανάτων. Ενδεικτικό παράδειγμα, αποτελεί η περίπτωση της επιδημίας της χολέρας και

του εξανθηματικού τύφου, επιδημίες που αποτελούν ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα τόσο για τον ελληνικό όσο και για τον γαλλικό στρατό. Έμφαση θα δοθεί, επίσης, και στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι ασθένειες και, γενικότερα, στο έργο που επιτελείται για την περίθαλψη και προστασία των στρατευμάτων αλλά και των τοπικών πληθυσμών, όπως αυτό προβάλλεται μέσα από τεκμήρια και αρχεία που εκ πρώτης όψεως φαίνεται να μην σχετίζονται άμεσα με το θέμα. Ωστόσο, θα προσπαθήσουμε να εστιαστούμε όχι μόνο στην ποικιλομορφία και την ιδιαιτερότητα αυτών των, φαινομενικά διαφορετικών μεταξύ τους, αρχειακών φορέων αλλά και το πώς τελικά συντελούν ώστε να έχουμε μία, όσο γίνεται καλύτερα, σύνθετη και ολοκληρωμένη εικόνα γύρω από την ιστορία των λοιμωδών νόσων σχετικά με τη Στρατιά της Ανατολής.

ΚΡΙΤΣΩΤΑΚΗ, ΔΕΣΠΩ: Το αρχείο του Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής και Ερευνών (1956-1978)

Το Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής και Ερευνών (σήμερα Ελληνικό Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής και Ερευνών) ιδρύθηκε το 1956 ως Τομέας Ψυχικής Υγιεινής του Βασιλικού Εθνικού Ιδρύματος. Το 1964 έγινε ανεξάρτητο νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, αλλά συνέχισε να χρηματοδοτείται από το Βασιλικό Εθνικό Ίδρυμα ως το 1969, όταν πέρασε στην επίβλεψη και χρηματοδότηση του κράτους. Ως το 1978 επιστημονική διευθύντριά του ήταν η ψυχολόγος-ψυχαναλύτρια Άννα Ποταμιάνου, με ένα διάλειμμα λίγων ετών κατά την περίοδο της δικτατορίας. Από το 1956 ως το 1978 το Κέντρο ίδρυσε μια σειρά από υπηρεσίες ψυχικής υγείας κυρίως στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, αλλά και στον Πειραιά και την Πάτρα. Τα παραρτήματα των διαφορετικών πόλεων έχουν άνισες αρχειακές συλλογές. Πλούσιο και ποικίλο αρχειακό υλικό σε πλήρεις σειρές βρίσκεται στο παράρτημα της Θεσσαλονίκης. Στην Αθήνα όλο το υλικό έχει καταστραφεί, εκτός από τις δημοσιεύσεις του Κέντρου και τα Πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου. Στην Πάτρα και τον Πειραιά δεν έχει ακόμα εντοπιστεί υλικό. Τις ελλείψεις αναπληρώνουν σε ένα βαθμό οι ιδιωτικές συλλογές παλιών στελεχών του Κέντρου. Η ομιλία παρουσιάζει το υλικό που έχει διασωθεί στις υπηρεσίες του Κέντρου και στις ιδιωτικές συλλογές, και εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να το χρησιμοποιήσουμε στην ιστορική έρευνα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ: Η πανώλη, ο ιστορικός και το Βενετικό Κρατικό Αρχείο

Η ανακοίνωση θα επικεντρωθεί στην "περιπέτεια" ενός ιστορικού, που έχει ως αντικείμενο έρευνας τις επιδημίες της πανώλης στο βενετικό Κράτος της Θάλασσας, και πρέπει να εργαστεί στο κρατικό αρχείο της Βενετίας. Πως ένας σύνθετος γραφειοκρατικός μηχανισμός όπως ο βενετικός αποτυπώνεται στο αρχειακό υλικό και στις αρχειακές σειρές; Πως η ταξινόμηση του αρχειακού υλικού μπορεί να υποστηρίξει ή να δυσχεράνει την έρευνα; Πως ο όγκος του αρχειακού υλικού ή η έλλειψή του μπορεί να είναι ενδεικτικά στοιχεία της υγειονομικής πολιτικής της Βενετίας και των μεταρρυθμίσεων που γίνονται στο συγκεκριμένο πεδίο; Από την άλλη, το είδος του αρχειακού υλικού, στην πλειονότητά του νόμοι, διατάγματα, καταστατικά λειτουργίας λοιμοκαθαρητηρίων και υγειονομείων, επίσημη αλληλογραφία αξιωματούχων μπορεί να

οδηγήσει σε ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με την εισβολή της πανώλης στις υπό εξέταση περιοχές, με τη λειτουργία των υγειονομικών θεσμών και τον ρόλο των βενετών και των τοπικών αξιωματούχων; Πως το αρχαικό υλικό μπορεί να αναδείξει τη σχέση κυριάρχων και κυριαρχούμενων και πως η ερμηνεία του μπορεί να ανατρέψει στερεότυπα και να αποκωδικοποιήσει υπαινιγμούς των πηγών; Αρκεί για την έρευνα το "ταξίδι" ενός ιστορικού στο Βενετικό Κρατικό Αρχείο ή το "ταξίδι" πρέπει να συνεχιστεί και στα τοπικά αρχεία των βενετικών κτήσεων ώστε να εμπλουτιστούν οι αποχρώσεις της; Όλα τα παραπάνω αποτελούν ερωτήματα και προβληματισμούς που βαδίζουν μαζί με έναν ιστορικό των εδαφών του βενετικού Κράτους της Θάλασσας, όσες φορές εκείνος "συναντιέται" με την πανώλη, και όχι μόνο, στο Βενετικό Κρατικό Αρχείο.

ΛΕΚΚΑ, ΒΑΣΙΑ: Γράφοντας την προφορική ιστορία του Αιγινήτειου Νοσοκομείου (1950-1979): ερευνητικά ερωτήματα και προοπτικές

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι η παρουσίαση και ανάλυση της έρευνας, η οποία πραγματοποιήθηκε το 2012 από την ερευνητική ομάδα των Γιάννη Ευδοκίμη, Δέσπως Κριτσωτάκη, Βάσιας Λέκκα και Δημήτρη Πλουμπίδη. Συγκεκριμένα, η ερευνητική ομάδα προχώρησε στη διεξαγωγή συνεντεύξεων με μέλη του ιατρικού, νοσηλευτικού και διοικητικού προσωπικού του Αιγινήτειου Νοσοκομείου, κατά την περίοδο 1950-1979, προκειμένου να ξεκινήσει η συγκρότηση ενός αρχείου προφορικής ιστορίας της κλινικής. Πέραν της παρουσίασης των ευρημάτων της έρευνας, η παρούσα εισήγηση αποσκοπεί στην ανάδειξη των ερωτημάτων και δυσχερειών που ανέκυψαν κατά την απόπειρα συγκρότησης ενός αρχείου προφορικής ιστορίας ενός νοσοκομειακού ιδρύματος και, ακολούθως, σε αντιπαραβολή και με την έρευνα των αρχείων της κλινικής, θα επιχειρηθεί να καταδειχθεί το πώς τα εργαλεία της προφορικής ιστορίας αλληλοσυμπληρώνονται και συνομιλούν με τις γραπτές πηγές. Υπό αυτήν την προοπτική, μέσα από την περίπτωση του Αιγινήτειου Νοσοκομείου, στόχος είναι να διερευνηθούν οι προοπτικές που ανοίγονται μέσα από την αξιοποίηση των εργαλείων της προφορικής ιστορίας για μία πληρέστερη ιστορική έρευνα των νοσοκομειακών θεσμών.

ΛΕΚΚΑ, ΦΩΤΕΙΝΗ: «Ότι δεν έκαμεν ο δήμος, οι πολιτικοί και πλούσιοι ακόμη της πόλεώς μας, το έκαμεν ο μητροπολίτης μόνος του»: το νοσοκομείο «Ο Άγιος Σεραφείμ» (1935) και η συζήτηση για τη δημόσια υγεία το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα στην Καρδίτσα

Το νοσοκομείο «Ο Άγιος Σεραφείμ» υπήρξε ο σοβαρότερος θεσμός δημόσιας υγείας στην Καρδίτσα πριν τον πόλεμο. Η ίδρυσή του αποτελεί ιστορική τομή, τόσο για τη δημόσια υγεία της πόλης και της περιοχής της, όσο και για τις νοσοτροπίες, καθώς η ασθένεια, από «μιάσμα» άρχισε να αντιμετωπίζεται σταδιακά ως συλλογικό κοινωνικό πρόβλημα, στην επίλυση του οποίου όφειλαν να συστρατευτούν σημαντικά πρόσωπα της τοπικής κοινωνίας.

Η συγκυρία των γιατρών-δημάρχων της πόλης στο μεσοπόλεμο, με τις αναδυόμενες προτεραιότητες δημιουργίας ή εξυγίανσης υποδομών ως προϋποθέσεις για την προστασία της δημόσιας υγείας και υγιεινής,

υπήρξε καταλυτική για την εμπέδωση του αιτήματος ίδρυσης του νοσοκομείου σε επίπεδο συλλογικών στάσεων. Ωστόσο τίποτε δεν θα είχε προχωρήσει χωρίς την πρωτοβουλία και την επιμονή του δραστήριου και οραματιστή μητροπολίτη Ιεζεκιήλ... Όσο κι αν προσπαθούμε να διακρίνουμε τις συλλογικότητες πίσω από τις κοινωνικές διεργασίες, είναι δύσκολο να μην παραδεχτούμε ότι οι σημαντικότεροι κοινωνικοί, πολιτισμικοί ακόμη και αναπτυξιακοί θεσμοί, που ιδρύθηκαν από το 1924 ως τα τέλη της δεκαετίας του 1940 στην Καρδίτσα και καθόρισαν το πρόσωπο της πόλης για αρκετές δεκαετίες, μετωπιακά σχεδόν συνδέονται με το συγκεκριμένο πρόσωπο.

Ένα μέρος του αρχείου του νοσοκομείου διασώθηκε και παραχωρήθηκε το 2015 στα τοπικά Γ.Α.Κ., απ' όπου κι εμείς αντλούμε σε σημαντικό ποσοστό την τεκμηρίωση της ανακοίνωσης αυτής. Στην ανάλυσή μας θα αξιοποιήσουμε επίσης την αρχαική εφεδρεία του Μουσείου Πόλης του Δήμου Καρδίτσας (ληξιαρχείο, ημερολόγια ασθενών), υλικό πλούσιο, το οποίο σε συνδυασμό με τον τύπο και τις δημοσιευμένες πηγές, επιτρέπουν ενδιαφέροντες κριτικούς συσχετισμούς καθώς και ασφαλέστερη ανασύσταση του κοινωνικού πλαισίου αναφοράς.

ΜΕΛΙΟΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΙ ΜΠΑΦΟΥΝΗ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ: Κέντρο Τεκμηρίωσης της Ιστορίας της Νόσου του Χάνσεν στην Ελλάδα: το πέρασμα από ένα συμβατικό αρχείο σ' ένα αρχείο τεκμηρίωσης (ιδιωτικό αρχείο πρώην χανσενικού)

Η διδακτορική διατριβή του Ελβετού φιλέλληνα οδοντιάτρου Ζουλιέν Γρυβέλ, που εκδίδεται το 2011 –για δεύτερη φορά– από τη Βιβλιοθήκη «ΜΑΝΩΛΗΣ ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗΣ» με τίτλο «Η νόσος του Χάνσεν στην Ελλάδα και στην Κρήτη κατά τον 20^ο αιώνα: Ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις», ανοίγει ξανά τη συζήτηση για την ιστορία της νόσου στη χώρα μας, σε μια περίοδο που η λογοτεχνική πένα της Χίσλοπ και η τηλεοπτική αναπαράσταση του βιβλίου της βάζουν σε κάθε σπίτι ένα θέμα που το «τραύμα» το είχε αποσιωπήσει από τη συλλογική/ατομική μνήμη.

Ο κύκλος των ελάχιστων εν ζωή πρώην χανσενικών που ο Ζυλιέν Γκριβέλ συντροφεύει ερχόμενος από την Ελβετία, ευαισθητοποιεί ένα ευρύ κοινό για τη συλλογή τεκμηρίων/μαρτυριών για τη νόσο.

Ο πρώην χανσενικός Γιάννης Σπυρόπουλος συγκροτεί μια ενδιαφέρουσα συλλογή για τη χανσενική μνήμη με ενότητες: (Η νόσος: Ιστορία – γεωγραφία, επιδημιολογία/θεραπεία, κοινωνικές προκαταλήψεις, η νόσος σε Ελλάδα-Κύπρο, Νοσηλευτήρια και Σωματεία, αντιλεπρικά συνέδρια, παγκόσμια ημέρα χανσενικών, βιογραφίες, αλληλογραφία με χανσενικούς, λογοτεχνία και τύπος για τη νόσο).

Τη συλλογή του ο Γ. Σπυρόπουλος δωρίζει στη Βιβλιοθήκη «ΜΑΝΩΛΗΣ ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗΣ» που δημιουργείται στη μνήμη του πρώην χανσενικού από την Ελούντα Μανώλη Φουντουλάκη.

Η Βιβλιοθήκη «ΜΑΝΩΛΗΣ ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗΣ» και το Ινστιτούτο Μελέτης της Τοπικής Ιστορίας και της Ιστορίας των Επιχειρήσεων, αξιοποιώντας το Αρχείο Γ. Σπυρόπουλου σχεδιάζουν τη δημιουργία ενός «Κέντρου Τεκμηρίωσης της Ιστορίας της Νόσου του Χάνσεν στην Ελλάδα» στο οποίο θα μπορούν να ενσωματωθούν:

1. Προφορικές μαρτυρίες χανσενικών, γιατρών και

θεραπευτών.

2. Βιβλιογραφικές/αρχειακές αναφορές για την ιστορία της νόσου στην Ελλάδα.

3. Φωτογραφικό υλικό

4. Τεκμήρια για τα νοσηλευτήρια των χανσενικών στην Ελλάδα.

ΜΠΑΡΛΑΓΙΑΝΝΗΣ, ΘΑΝΑΣΗΣ: Αστυνομία και υγεία στο πρώτο μισό του 19^{ου} αι. Μία αρχειακή προσέγγιση

Πώς η αστυνομία σχετίζεται με την υγεία; Το παράδοξο της σχέσης αυτής ξεδιαλώνεται από την προσεκτική μελέτη των αρχειακών πηγών. Ένας μεγάλος πλούτος πληροφοριών, που αφορούν στο υγειονομικό προσωπικό, τους στόχους και τη λειτουργία της δημόσιας υγιεινής στην Ελλάδα του Όθωνα, περιλαμβάνεται στη λεγόμενη, κατά την εποχή εκείνη, υγειονομική αστυνομία. Η ομιλία έχει στόχο να αναδείξει το θεσμό αυτό και να παρουσιάσει τα αρχεία του, διάσπαρτα καθώς είναι τόσο σε κεντρικό όσο και σε δημοτικό επίπεδο.

ΜΠΑΧΑΡΑΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Τα αρχεία του ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ για την υγεία

Στο πλαίσιο αυτής της ανακοίνωσης θα παρουσιαστούν τα αρχεία του ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ που σχετίζονται με την υγεία και αφορούν κυρίως ιδιωτικά αρχεία προσώπων που σχετίζονται με τον χώρο, όπως για παράδειγμα του Καρζή για τα Φαρμακεία ή του Κρίνου, αλλά και φορέων όπως το θεραπευτήριο Ευαγγελισμού, η Μαιευτική και Γυναικολογική Κλινική Σωτήριου Σοφινάπουλου, ή το Ιατροσυνέδριο. Παράλληλα θα παρουσιαστούν και αρχεία του ΕΛΙΑ στα οποία βρίσκει κανείς χρήσιμες πληροφορίες που σχετίζονται με τον χώρο της υγείας, όπως για παράδειγμα εμπορικοί οδηγοί και τιμολόγια φαρμακείων, ιατρών, κλπ.

ΜΠΟΥΡΝΟΒΑ, ΕΥΓΕΝΙΑ: Το αρχείο του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών: παρακολουθώντας την συγκρότηση του ιατρικού σώματος

Ο Ιατρικός Σύλλογος Αθηνών που ιδρύθηκε με βάση το Νομοθετικό Διάταγμα της 17-10-1923 άρχισε τη λειτουργία του το 1924. Το αρχείο του αφορά αφενός τα Πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου και των Γενικών Συνελεύσεων αφετέρου τα ατομικά δελτία των μελών του που φέρουν ως ημερομηνία εγγραφής στο Σύλλογο από το 1937 και εξής.

Τα δύο αυτά μεγάλα αρχεία μας επιτρέπουν αφενός να παρακολουθήσουμε την συγκρότηση του ιατρικού σώματος στην Ελλάδα από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, τη στάση τους έναντι των νομοθετημάτων που αφορούν την υγεία και τον κοινωνικό ρόλο των ιατρών, αφετέρου να παρακολουθήσουμε τις διαδρομές των Ελλήνων ιατρών μέσα από τις σπουδές τους, τις μετακινήσεις τους στη χώρα και στον αστικό ιστό της πρωτεύουσας αλλά και την επαγγελματική και κοινωνική τους διαδρομή.

ΝΤΙΝΟΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΙ ΝΤΟΥΝΙΑΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Προφίλ Φοιτητών Υγειονομική Σχολή Αθηνών, 1931-1940

Σκοπός: Η παρουσίαση του προφίλ των πρώτων «υγεινολόγων» της ΥΣΑ την πρώτη δεκαετία λειτουργίας της 1931-1940.

Μεθοδολογία: Η λεπτομερής ανάλυση των διατηρούμενων ιστορικών αρχείων [μητρώου] της ΥΣΑ για τους φοιτητές ως προς την ειδικότητα,

δημογραφικούς και άλλους παράγοντες.

Αποτελέσματα: Η ΥΣΑ νομοθετήθηκε την 7η/3/1929 και εγκαινιάσθηκε σε ιδιόκτητα κτίρια στο τέρμα της Λεωφ. Αλεξάνδρας την 16η/3/1931. Την πρώτη δεκαετία λειτουργίας της ΥΣΑ [8 πραγματικά έτη], εγράφησαν 193 άτομα [14-30, Μ.Ο 24], στο σύνολό τους Ιατροί, στη συντριπτική τους πλειοψηφία άντρες (94,80%), με μέσο όρο ηλικίας τα 35 έτη, απόφοιτοι κυρίως, της Ιατρικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών(95,85%). Οι περισσότεροι δήλωναν ότι γνώριζαν τη Γαλλική γλώσσα (76,20%) και κατείχαν θέσεις σε δημόσιες δομές (ασίατροι, νομιάτροι, σχολίατροι κ.α.) (59,60%), ήταν ιδιώτες (21,20%) και στρατιωτικοί ιατροί (16,60%). Περάτωσαν επιτυχώς τις σπουδές τους [73,60%], ενώ οι υπόλοιποι δεν πήραν δίπλωμα είτε γιατί απέτυχαν στις εξετάσεις [15%], είτε γιατί απεχώρησαν (12,40%).

Ως προς τους καθηγητές σημειώνεται η παρουσία του Frederick Norman White [1^{ου} Δ/ντη της ΥΣΑ], και των Marshall C.Balfour, Daniel E. Wright, R.C. Shannon, J.B. Rice, M.C. Barber, καθώς και έλληνες καθηγητές Λιβαδάς, Σφάγγος, Αλιβιζάτος, Ιωακείμογλου, Βαλαώρας, κ.ά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διάρθρωση του προγράμματος σπουδών με τη σταδιακή αύξηση του αριθμού των μαθημάτων με την προσθήκη γενικών (υγειονομική μηχανική) αλλά και ειδικών (ελονοσιολογία).

Παράλληλα στην ΥΣΑ λειτούργησαν ξεχωριστά τμήματα επισκεπτών νοσοκόμων, μαιών και Εποπτών Εξυγίανσης. Συστήθηκε και λειτούργησε επίσης η Σχολή Επισκεπτριών Κοινωνικής Υγιεινής.

Συμπεράσματα: Η μεταπτυχιακή εκπαίδευση των πρώτων φοιτητών στη Δημόσια Υγεία συνέβαλλε καθοριστικά στην Πρόληψη της υγείας του πληθυσμού όπου «...η ελονοσία, η φυματίωση, ο τυφοειδής πυρετός, η δυσεντερία κ.ά. είναι υπερβολικά διαδεδομένα».

ΠΡΑΣΣΑ, ANNITA: Θεραπεύοντας τις ασθένειες στη Μαγνησία. Τα αρχεία φορέων υγείας στα Γ.Α.Κ.-Αρχειών Μαγνησίας

Στην εισήγησή μου παρουσιάζεται το περιεχόμενο τριών αρχείων των Γ.Α.Κ.-Αρχειών Ν. Μαγνησίας: του Αχιλλοπούλειου Νοσοκομείου Βόλου (1903-1986), του Τσιτσιλιάνειου Νοσοκομείου Καλών Νερών Πηλίου (1898-1979) και του Σανατορίου «Η Ζωοδόχος Πηγή» του γιατρού Γιώργου Καραμάνη στα Χάνια Πηλίου (1909-1965). Παράλληλα ερευνώνται οι συνθήκες ίδρυσης και συστηματοποίησης της υγειονομικής περίθαλψης στο νομό και δίνονται πληροφορίες για την αξιοποίηση από την ιστορική έρευνα του φυλασσόμενου στα Γ.Α.Κ. Μαγνησίας αρχειακού υλικού.

Το ενδιαφέρον για την οργανωμένη παροχή υγείας στη Μαγνησία είχε εκδηλωθεί πριν ακόμη από την απελευθέρωση του 1881 χάρη στις πρωτοβουλίες της Κοινωνίας των πολιτών υποκαθιστώντας την κρατική κοινωνική πολιτική. Το Αχιλλοπούλειο είναι από τα παλαιότερα νοσοκομεία της ελληνικής περιφέρειας. Το δε ιδιωτικό Σανατόριο του Καραμάνη είναι το πρώτο στην Ελλάδα ορεινό σανατόριο, του οποίου η φήμη ξεφεύγει από τα τοπικά όρια και αποτελεί αστείρευτο θέμα για πολλά πεδία: ιατρική, λογοτεχνία, τέχνη, ιστορία, παιδαγωγική.

ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ, ΜΑΡΙΑ, ΛΟΥΤΣΙΔΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΣΕΛΗΣ, ΣΩΤΗΡΙΟΣ: **Εργαστήριο Ιατροδικαστικής – Τοξικολογίας Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ**

Τα Αρχεία του Εργαστηρίου Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας είναι χειρόγραφα και οργανωμένα σε σειρές δεμένων βιβλίων και σε σειρές φακέλων με λυτά έγγραφα, η δε αρχειακή συλλογή περιλαμβάνει:

Διοικητικό αρχείο του Εργαστηρίου

Αρχείο με μητρώα φοιτητών της Ιατρικής και της Φαρμακευτικής Σχολής

Αρχείο νεκροτομών και τοξικολογικών αναλύσεων από το 1913 μέχρι σήμερα

Ιστορικούς χάρτες ανατομίας και φαρμακευτικών φυτών για τις εκπαιδευτικές ανάγκες των φοιτητών Συλλογή προσωπογραφιών και φωτογραφιών των Καθηγητών της Ιατροδικαστικής

Φωτογραφικό αρχείο από υποθέσεις που είχε αναλάβει το Εργαστήριο της Ιατροδικαστικής-πολλές από τις φωτογραφίες αυτές εκτίθενται στο Εγκληματολογικό Μουσείο του Εργαστηρίου.

Ο πλούτος των πληροφοριών που περιέχουν τα αρχεία είναι εντυπωσιακός και ανεξάντλητος, και αφορά σε πολλές πτυχές της κοινωνικής, πολιτικής και επιστημονικής δραστηριότητας του έθνους. Τα αρχεία νεκροτομών καταγράφουν θανάτους σχετιζόμενους με λοιμώδη νοσήματα, επιδημίες, ασθένειες, εγκληματικές πράξεις και λοιπές πράξεις βίας, καθώς και θανάτους σχετιζόμενους με πολεμικά και ιστορικά γεγονότα υψίστης σημασίας για την Ελλάδα, όπως η Κατοχή, ο Εμφύλιος πόλεμος και ο βομβαρδισμός του Πειραιά.

Στόχος μας είναι η οργάνωση του αρχειακού υλικού με βάση δύο κριτήρια:

Το πρακτικό από πλευράς προσβασιμότητας, για να μπορεί να δίνει εύκολες και άμεσες απαντήσεις σε διοικητικά και ερευνητικά ερωτήματα και

Το ιστορικό, για τη διατήρηση της δομής των αρχείων, όπως ήταν κατά την παραγωγή τους.

Η ψηφιοποίηση των αρχείων κρίνεται επιτακτική αφενός για να καταστούν προσβάσιμα στους ειδικούς επιστήμονες και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και αφετέρου για να ζωντανέψουν τα ίχνη του παρελθόντος μέσω των ψηφιακών αντιγράφων τους.

ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ: **Ανασύροντας την αντιφυματική πολιτική μέσα από τα αρχεία. Κράτος και ιδιωτικά σανατόρια στο πρώτο μισό του 20^{ου} αι.**

Η ανακοίνωσή μου βασίζεται στο μεγαλύτερο μέρος της στη διδακτορική μου έρευνα για τη φυματίωση και τα σανατόρια της Αθήνας. Στόχος της παρουσίασης είναι να αναδειχθούν οι σύνθετες διαδικασίες, μέσα από τις οποίες διαμορφώθηκε η αντιφυματική πολιτική στην Ελλάδα στο πρώτο μισό του 20^{ου} αι.

Πολιτικοί, επαγγελματικά σωματεία και επιστημονικές οργανώσεις συμμετείχαν ενεργά στην παραγωγή πολιτικών δημόσιας υγείας και αντιμετώπισης μίας μεταδοτικής νόσου.

Στο δεύτερο μέρος της παρουσίασης θα παρουσιαστεί η οικονομική άνθιση των ιδιωτικών σανατορίων στη δεκαετία του 1930 και η συμμετοχή του κρατικού μηχανισμού σε αυτή την αναπτυξιακή διαδικασία.

Στον κεντρικό άξονα της παρουσίασης τοποθετούνται τα αρχεία και οι πηγές, που χρησιμοποιεί ο ερευνητής για να απαντήσει στα ερωτήματά του. Σε ποιες κατηγορίες αρχειακού υλικού μπορούμε να εντοπίσουμε στοιχεία

πολιτικού σχεδιασμού; Ποια αρχεία βρίσκονται διαθέσιμα στην έρευνα; Πέρα από την έμφαση στο αρχειακό υλικό, η ανακοίνωσή μου θα ανιχνεύσει τα σημεία, στα οποία οι κρατικές πολιτικές διασταυρώνονται με την οικονομική ανάπτυξη.

ΤΖΑΒΕΛΛΑ, ΕΥΣΤΑΘΙΑ (ΕΥΗ): **Η πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας στα δημοτικά ιατρεία της Αθήνας. Ίδρυση, πορεία και εξέλιξη**

Η πορεία ανάπτυξης των υπηρεσιών υγείας στην Ελλάδα είναι συνδεδεμένη με τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις. Η πρωτεύουσα Αθήνα πρωτοπορεί χτίζοντας το πρώτο νοσοκομείο, θεσπίζει την υποχρεωτική δημοτική ιατροφαρμακευτική κάλυψη, τη δημιουργία Υγειονομικού Κέντρου και Λαϊκών Δημοτικών Ιατρείων, που εναλλάσσουν την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών με το Δημοτικό Νοσοκομείο, ενώ ακμάζουν και παρακμάζουν στην πάροδο του χρόνου. Σε αυτή την παρουσίαση ερευνάται η πορεία των Δημοτικών Ιατρείων στην Αθήνα μέσα από το αρχείο της υπηρεσίας του Δήμου Αθηναίων και τη βιβλιογραφική μελέτη επιστημονικών άρθρων για την πρόσβαση στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας.

Τα Δημοτικά Ιατρεία στην Αθήνα και οι πρόδρομοί τους, άλλοτε επανασυγκροτούνται σε γειτονιές της και άλλοτε κλείνουν, ώσπου στη σύγχρονη εποχή αναγεννιούνται και λειτουργούν με υψηλή ποιότητα παροχής υπηρεσιών, αλλά χωρίς σαφές νομικό πλαίσιο.

Σήμερα συνεχίζεται η προσπάθεια για την παροχή Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας και την υλοποίηση υγειονομικών προγραμμάτων. Δίνεται μεγάλη σημασία στην καταγραφή δημογραφικών στοιχείων, ιατρικού ιστορικού και αποτελεσμάτων των δράσεων πρόληψης, ώστε η λεπτομερής αρχειοθέτηση να συνεχίσει να δίνει πληροφορίες στους ερευνητές του μέλλοντος για τη βελτίωση, πρόληψη, αγωγή και προαγωγή της υγείας.

ΤΣΕΜΠΟΓΛΟΥ, ΣΥΜΕΩΝ: **Εκκαθαρίσεις και επιλογές αρχείων δημόσιων φορέων υγείας, από το Τμήμα Συγχρόνων Αρχείων της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους**

Θα παρουσιαστούν τα οριζόμενα για τις εκκαθαρίσεις και τους χρόνους διατήρησης των διαφόρων κατηγοριών υπηρεσιακών εγγράφων, από τα σχετικά Προεδρικά Διατάγματα, τα γενικά και τα ειδικά, περί εκκαθαρίσεων, καθώς και από τις ερμηνευτικές εγκυκλίους, (όπως: «Λήψη μέτρων για τη διαφύλαξη των αρχείων του Δημοσίου των ΟΤΑ και των φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα» και «Διαφύλαξη αρχείων νοσηλευτικών ιδρυμάτων»). Εκκαθαρίσεις αρχείων Νοσοκομείων του Νομού Αττικής. Επιλογές, και πραγματοποιηθείσες εισαγωγές αρχείων (προσκτήσεις) στην Κεντρική Υπηρεσία των Γ.Α.Κ. από το Τμήμα Συγχρόνων Αρχείων. Εκκρεμείς ακόμα, για διαφόρους λόγους, εισαγωγές επιλεγέντων αρχείων Νοσοκομείων (π.χ. Γ.Ν.Α. «Γ. Γεννηματάς» και «Έλενα Βενιζέλου»).

Το αρχείο της Κ.Υ. του Υπουργείου Υγείας: εκκαθαρίσεις και επιλογές. Περιεχόμενο του εισαχθέντος τμήματος του αρχείου, όπως προκύπτει από την Κατάσταση Μεταφερομένου Υλικού (Κ.Μ.Υ.). Το περιεχόμενο του εισαχθέντος στα Γ.Α.Κ. αρχείου του Σταθμού Α΄ Βοηθειών του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, το αρχείο του Πατριωτικού Ιδρύματος Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντιλήψεως (ΠΙΚΠΑ). Προσκτήσεις από το ΙΚΑ (π.χ. το

αρχείο της Υποδιεύθυνσης Συγκωνευθέντων Ταμείων ΙΚΑ Αθηνών).

ΤΣΙΑΜΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩΓΙΑΤΗΣ-ΠΕΛΕ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Τα νοσοκομειακά πεπραγμένα ως ιατρο-ιστορική πηγή: η περίπτωση του νοσοκομείου «Ο Ευαγγελισμός» (1927-1939)

Η έκδοση της λεπτομερούς ετήσιας επιστημονικής και οικονομικής λογοδοσίας, αποτελούσε παράδοση για τα Ελληνικά νοσοκομεία μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αν και λιγότερο λεπτομερείς, οι εκδόσεις θα συνεχιστούν κατά τις μεταπολεμικές δεκαετίες μέχρι την οριστική εγκατάλειψή τους. Η μελέτη παρουσιάζει την περίπτωση των πεπραγμένων του νοσοκομείου «Ο Ευαγγελισμός» ως πηγή ιατρο-ιστορικής πληροφόρησης. Οι ετήσιοι τόμοι πεπραγμένων και οικονομικών λογοδοσιών καλύπτουν την περίοδο 1927-1939 και φέρουν το γενικό τίτλο «Εκθεσις των Πεπραγμένων του Θεραπευτηρίου ο "Ευαγγελισμός", του Νοσοκομείου "Γ. Σταύρου & Γ. Φουγκ" και του Ταμείου Συντάξεων του Προσωπικού». Οι ιατρικές πληροφορίες των Παθολογικών και Χειρουργικών Κλινικών αλλά και των Εργαστηρίων του Ευαγγελισμού, μας παρέχουν τη δυνατότητα της μελέτης του νοσολογικού φάσματος (λοιμωδών και μη-λοιμωδών νοσημάτων), τον αριθμό των εισαγωγών και την έκβαση των ασθενών. Επιπλέον, μας παρέχουν στοιχεία για την εξέλιξη της παροχής των νοσοκομειακών υπηρεσιών (αριθμός κλινών, χρόνος νοσηλείας, κόστος νοσηλείας). Η ύπαρξη των οικονομικών δεδομένων αποτελούν μια άλλη πολύτιμη πηγή πληροφόρησης αφού αποτυπώνουν το μοντέλο διαχείρισης ενός πολυδάπανου νοσηλευτικού ιδρύματος κατά την περίοδο της μεγάλης οικονομικής ύφεσης του Μεσοπολέμου.

ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ, ΥΠΑΚΟΗ: Ο Σταθμός Πρώτων Βοηθειών του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού (1931-1995): Προσέγγιση στο αρχείο με τη ματιά του ερευνητή

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζεται το αρχείο του Σταθμού Πρώτων Βοηθειών, που αποτελεί τη σπουδαιότερη υπηρεσία του Τμήματος Βοηθείας του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Το αρχείο εισάγεται στα Γ.Α.Κ. τον Νοέμβριο του 2010 και καλύπτει χρονικά την περίοδο 1931-1995. Στόχος της ανακοίνωσης είναι να αναδειχτεί πρωτίστως η φυσιολογία του Σταθμού Πρώτων Βοηθειών μέσα από τη λειτουργία του όπως εμφανίζεται στο αρχείο, ιδίως κατά την πρώτη τεσσαρακονταετία της λειτουργίας του.

Παράλληλα, δίνονται στατιστικές παρατηρήσεις σχετικά με την κίνηση των τραυματιών και ασθενών. Κατά περιόδους, και ανάλογα με την αύξηση του πληθυσμού και τις ανάγκες της κοινωνίας (περίοδος πολέμου, Γερμανική Κατοχή), εκτός από τις υπηρεσίες που στεγάζονται στον ίδιο τον Σταθμό, ιατρεία, χειρουργεία, ακτινολογικό εργαστήριο, Υπηρεσία παροχής ιατρικών οδηγιών σε ασθενείς-μέλη ποντοπόρων πλοίων, οργανώνονται και ειδικά, εξωτερικά Τμήματα, όπως είναι οι παράκτιοι σταθμοί για την εξυπηρέτηση των λουομένων τους καλοκαιρινούς μήνες, και οι αυτοσχέδιοι Σταθμοί για τη φροντίδα των κατοίκων σε γιορτές και αθλητικές εκδηλώσεις. Μεγάλη είναι η συμμετοχή αυτής της Υπηρεσίας και σε αποστολές τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, για σεισμούς, πλημμύρες, επαναπατρισμό ομήρων και στρατιωτικών, μεταφορά παιδιών σε παιδουπόλεις.

ΧΕΚΙΜΟΓΛΟΥ, ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ: Οι θρησκευτικές κοινότητες της Θεσσαλονίκης ως φορείς παροχής υγείας. Αρχειακά κατάλοιπα

Η ανακοίνωση παρουσιάζει: (α) τους φορείς υγείας που λειτούργησαν στη Θεσσαλονίκη από την ορθόδοξη χριστιανική (18^{ος} αι.-1926) και την εβραϊκή κοινότητα (1900-1943) της πόλης. (β) Πληροφορίες για τα αρχειακά κατάλοιπά τους.

Η ορθόδοξη χριστιανική κοινότητα ανέπτυξε πρώτη δομές υγείας, τουλάχιστον από τον 17^ο αιώνα, ενώ όσο εκδηλωνόταν πανούκλα διέθετε εκτός από το γενικό νοσοκομείο της (συνέχεια του οποίου αποτελεί το Θεαγένειο Αντικαρκινικό) και ειδικό νοσοκομείο πανωλοβλήτων. Η εβραϊκή κοινότητα διέθετε από τον 19^ο τουλάχιστον αιώνα ίδρυμα για την υγειονομική περίθαλψη των πτωχών (Bikour Holim), ενώ στον 20^ο αιώνα ανέπτυξε το Νοσοκομείο Hirsch και το Άσυλο Φρενοβλαβών (Azilo de Locos).

Από τα υγειονομικά ιδρύματα της ελληνικής κοινότητας, σώζεται το νεότερο τμήμα (αρχές 20^{ου} αιώνα) του αρχείου του νοσοκομείου και σποραδικές αναφορές για τη λειτουργία του και τις εγκαταστάσεις του (με αφετηρία τον 19^ο αιώνα).

Το αρχειακό υλικό για τα υγειονομικά ιδρύματα της εβραϊκής κοινότητας είναι διεσπαρμένο στα τέσσερα –γνωστά ως τώρα– τμήματα, στα οποία είναι διασπασμένο το κοινοτικό αρχείο (Θεσσαλονίκη, Νέα Υόρκη, Ιερουσαλήμ και Μόσχα).

Για το Bikur Holim διασώζεται υλικό σε όλα τα αρχεία, κυρίως οικονομικές καταστάσεις και αναφορές των δεκαετιών 1920 και 1930. Ειδικά στη Θεσσαλονίκη, διασώζεται αντίγραφο αναφοράς για την ιστορική διαδρομή του.

Για το Νοσοκομείο Hirsch διασώζονται οικονομικές καταστάσεις. Ειδικά στη Θεσσαλονίκη αντίγραφο αναφοράς για την ιστορική διαδρομή του.

Για το Azilo de Locos σώζεται στη Θεσσαλονίκη αναλυτικό βιβλίο δαπανών.

Τέλος, στη Θεσσαλονίκη σώζονται στοιχεία προσωπικού και αλληλογραφία σποράδην των δεκαετιών 1920 και 1930 για όλα τα ιδρύματα, καθώς και πληροφορίες σε κτηματολογικού τύπου αρχεία για την ακίνητη περιουσία τους.

Με εξαίρεση τα τελευταία χρόνια πριν από τον Β' Π.Π. η γλώσσα των εβραϊκών τεκμηρίων είναι η εβραϊο-ισπανική, με χειρόγραφους εβραϊκούς χαρακτήρες.

Με την ευγενική υποστήριξη

ΑΦΟΙ ΚΟΜΠΑΤΣΙΑΡΗ Α.Ε.
ΑΜΑΛΓΕΙΑ

